

SÁRKÖZI MÁTYÁS

A napok jönnek, mennek

– Hamm, bekapom a kicsi fejedet – cukroskodott fisztulahangon Szerén a szomszédban Pityukának. A reggeli rituálé azzal kezdődött, hogy leemelte a klott- huzatot a kalitkáról, majd ismétlődő „hammbekapoma” lelkendezések következtek húsz percen át.

Nem volt ez soha luxuslakás, csak bágyadt udvari főbérlet, de Körmendinek mindig több pénz kellett, ezért választotta le a gang végi garzont, ahová azután beköltözött Szerénke. Akkoriban nem ment rosszul Körmendi boltja, a szolnoki, egri, nyíregyházi vásárra is eljutott batikolt selyemkendőivel, s épp Szolnokon ismerte meg Bozsónét. Bozsóné, akinek már nem volt meg a Bozsója, kiszolgált a Tünde presszóban, behálózta Körmendit, és hazavitte éjszakára. Vagy fordítva. A történet ennyi év távlatából már nem egészen világos. Decemberben azután együtt fizettek be egy bécsi utazásra, és együtt léptek le. Körmendi az Izabella utcában felejtette Körmendinét a hároméves Krisztiánnal, és felszívódott a Nyugat dzsungelében.

Körmendi Elvira nem talált magának többé férfit, hiába festette szalmaszőkére a haját. Titokban hazavárta Körmendit, remélte, hogy legalább akkor kiderül, hol van, amikor válni akar. De úgy látszik, jól megvolt boldog vadházasságban „azzal a nővel”. Sohasem írt, távozása részletei is csak a nyomozók által elmondottakból derültek ki. Az elhagyott asszonyt egyre nagyobb súllyal nyomasztotta a magány. Szerénke bezzeg vett idővel egy papagájt, és annak udvarolgotott reggelente, ébresztve az örökké kialvatlan Krisztiánt a rossz fal másik oldalán. Körmendiné viszont hiába számított rá, hogy ha pótoltatja a hiányzó két fogát, és eltünteti az éjszakai sírások nyomait, akkor aztán jöhet egy szép napon a Vízművek kerületi irodájához olyasvalaki, akivel kialakul a rég várt kapcsolat. Teltek az évek, és nem tűnt fel komolyabb társjelölt. Pedig Körmendi Elvira betöltötte a negyvenkilencet, és érezte csontjaiban, hogy már késő. A fogait sem érdemes megcsináltatni.

– Ne járkálj összevissza, idd meg ülve a teádat – mordult fiára, és bosszúságában akkorát szippantott a csikken, hogy csillapíthatatlanul tört rá a köhögés. Nem bírta, ha izegnek-mozognak körötte reggel, az összekészülődés előtti nyugalom perceiben.

Krisztiánnak még a főiskola lépcsőjén is fülében csengett az anyja reszelős hangja. Szerette? Sajnálta? Lenézte? Az utóbbi években egyre kiszámíthatatlanabbá vált. Volt úgy, hogy magához ölelte, máskor ordított vele.

A bé-csoport ma óriási gipszfület rajzolt. Az év kezdete óta gipszekkel bajmolódtak, csak egyszer adódott örömteli változatosság, amikor kivitték a társaságot skiccelni az Állatkertbe. A fül barátságatlanul meredezett görgethető alvázán, járatait megülte a por. Krisztián kötelességből a lap szélére vázolta a környezetéből kiszakítva dalis szürrealizmussal fehérítő idomot, a plasztikus dimenziókat is érzékeltette, azután a többieket vette sorra: mi-a-neve Mártát, aki összehúzott szemmel próbálta bemérni a fül pontos arányait, a rajzbakot kackiásan megülő kis Róthot és a sovány Szabó Attilát, amint az állvány mögött pózolt, széles mozdulatokkal dörgölte a szenet, mintha élete nagy alkotását vetné papírra. A holt gipsz

helyett eleven figurák álltak össze kerek kompozícióvá Krisztián keze alatt, a beeső fény különös ragyogásában, kusza, nyúlt árnyékokkal. A kopasz Gubacsi-Nagy jelent meg hirtelen, a rajztáblák mögé került, keveset szólt, ehelyett a lapszélekre rajzolt biztos kézzel szép ívű füleket, és kedvetlenül dörmögte: – Valahogy így...

Krisztián munkájától végképp elkomorodott. – Mi ez? – kérdezte hegyesen.

– Kis zsánergrafika Rembrandt modorában – nyögte Krisztián.

– Itt egy fülről van szó – bökött mutatóujjával a mennyezet felé Gubacsi, és hozzátette: – Baj lesz, Körmendi, baj lesz.

A dolgok ugyanis nem álltak valami jól. Mire beköszöntött a hideg, fölötte is beborult az ég, megfagyott körötte a levegő. Azt kellett bizonyítania, hogy rendkívüli tehetség. Erre kapta a próbaidőt, ezért fogadták be feltételesen, az elpackázott matematikaérettségi ellenére. S mit bizonyított a rengeteg grafikája, akvarellje meg a két falnak döntött, görbedező nagy olaj, amit még a nyári táborban kent a budakeszi erdő vibráló zöld-barna szögletéről? Elegendő eredetiséget? Egy nyápic, kócos tizenkilenc éves picassói elhivatottságát?

Vasárnap a temetőben kószált. Évek óta járt töprenkedni a Margitszigetre vagy a Kerepesi temetőbe. Csend volt itt, s az enyészet véglegességének nyugalma. A nemzet nagyjai korhadoztak repedt kőtömbök alatt, odébb pártfejeseket temettek egymás mellé egyhangú, hosszú sorba, várták, hogy újból felcsendüljön Sztálin neve, s a sírból felpattanva ütemesen tapsolhassanak. Néhány percnyi séta, és a vele egyidősek újonnan rendbe gyomlált sírkertjébe jutott el, a türelmetlen holtakhoz, akik áldozatául estek annak, hogy három nap alatt akarták megváltoztatni a világot.

Ez a borongás fogta körül, ebbe szóhette bele a saját gondjait: hogy a dolgok rögzítése egy darab papíron okozhat ugyan elégedettségérzést, ha úgy hitte, megragadott valamit a világmindenség kifogyhatatlanságából, de végtére mi célt szolgál? Talán némi elismerést is kivált, bár újabban ez szűken cseppent, mintha mérséklődne a rajzai iránt kezdetben megnyilvánult tanári lelkesedés.

A hideg végül hazazavarta.

Anyja a konyhaasztalnál ült, a rádióban egy vontatott hangú férfi beszélt arról, hogy lehet-e aranyat mosni a hazai folyókból. Körmendi Elvira közepesen el volt ázva, a pálinka rohadtcefre-szaga töltötte be a konyhát. „Hazai folyók” – legyintett az asszony, hátradőlt a széken, felnevetett, és peregtek a könnyei.

Varsányi úr irodája előtt álltak sorba a behívott és a behívatlan, de munkában reménykedő modellek; aki valamiféle ürüggyel arra járt, végigmustrálhatta őket. Nap mint nap ott várakozott egy kiaszott öregember és a párja, egy bakfisnak öltözött, boglyas hajú vénasszony. S nagyon szép, szende lányok is voltak a sorban, például a nyúlbundás, aki mindig olvasott, amíg be nem szólították. Krisztián sorstársi melegséget érzett a könyvbe mélyedők iránt. Gimnazista éveinek legmeghittebb emléke a könyvtározás volt, előbb a könyvfalás, majd az elegáns művészeti albumok lassú, narkotikus élvezete. Iskolás korában ezekből másolt, amíg kezében nem érezte a tus és a toll teljes biztonságát.

Nem sokkal a karácsonyi szünet előtt végre modellt rajzoltak. Az első egy kövér nyugdíjas volt, báva pillantású, dagadt öreg, aki elfolyva terpeszkedett, fején csücsökbe kötött zsebkendő, mintha a Dagály vizében ázna. Lábát szétvetve lógatta a tökeit. Hamarosan elaludt, és Losonci mester, ahogy csokornyakkendősen ki-be viharzott, néhány dörrenő tapssal ébresztette, nehogy kizuhanjon a székből.

Aztán megtörtént a csoda. A spanyolfal mögül előlépett Vénusz. Mosolytalanul, kicsit álmosan. Úgy lett volna igazi, ha most is a kék vászonkötéses könyvbe merül, de Losonci behozatott egy oszlopot, s a lánynak e fallikus jelképhez kellett támaszkodnia. Ez volt az igazi:

hosszan szemlélni az élő test mozdulatlanul tárulkozó, finom részleteit, nem képen, filmen és nem elsuhanóban, hanem közelről érzékelve. Fél délelőtt támaszkodott a lány, Krisztián hat papírt rontott el, a hetedikén csak erőtlén, elmázolt vonalak maradtak, s oldalt egy aprólékosan kidolgozott vázlat a lány lábfejeről.

Beszélgetni, ismerkedni nem volt szabad velük. Eltűntek a spanyolfal mögött.

Kicsit enyhült az idő; azt jóslták a meteorológusok, hogy nem lesz fehér karácsony. Attilát az Oktogonig kísérte, kezét ráztak, vidéki fiú volt, hazautazott az ünnepekre. Hirtelen kisütött a nap, felélénkültek a Körút színei. Pissarro tudta, hogy kell bulvárokat festeni. Mindig egy első emeleti ablakból, az út hosszán végigtekintve. Milyen kevesen örökítették meg a századfordulón e ragyogóan növekvő város élénk körútjait! Nagybányára menekültek a feladat elől. A kihívás ma is izgalmas, de hogy lehet megragadni a látványnak, ennek az architektúrális rendnek a lényegét anélkül, hogy *Fütytös kalauz* legyen a dologból? Elsöprő lendülettel? Színekre és foltokra redukálva a látványt? A sarkon Krisztián megvette az obligát zsömléket és a zacskós tejet, valamiféle felvágott még volt otthon.

A kulcs csak egyszer fordult a zárban. Anyja pongyolában, félig felhúzott paplannal feküdt az ágyon, szeme nyitva, arca ijesztően szürke. A párnán, a feje mellett sötét nedves folt. A földön feldőlt palack, üvegcsék.

– Valami baj van? – kérdezte Szerén néni, cekkerével megtorpanva a gangon.

Krisztián maga volt a meglepetésriadalom.

Az öregasszony lábfájósan a konyhaablak párkányának dőlt.

– Mi van, fiacskám, valami nincs rendben?

A fiú kinyitotta az ajtót, és befelé mutatott. Szerén letette a csomagját, eltűnt a szobában, majd gondterhelten bicegett vissza.

– Hívni kell a mentőket.

A hercehurca nagy részét egy agilis kolléga intézte az irodából. Szerén néniről pedig kiderült, hogy nemcsak a papagájjal osztja meg az életét, hanem egy pirospozsgás öregemberrel is, aki nyugdíj előtt éppen a temetkezésnél dolgozott.

– Gyönyörű szórást rendezünk szegény megboldogult Elvirának – ismételte Lajos bácsi, mintha valaha is ismerte volna Körmendinét. Krisztián megtalálta a fiókban a nagynénje címét, s így a hamvak szétszórásakor legalább tízen ott voltak a fagyos-fényes délelőttön, köztük a féltestvér vidéki patikusné, aki a húgát sohasem kedvelte.

Szentestére Krisztiánt Szerénke hívta meg, előkotorta az összehajtható karácsonyfát az aranyozott tobozokkal. Valaha, amikor még ő is úgy vásárolt, mint Körmendi, árusították az NDK e praktikus gyártmányát. Szerén néni jobbról-balról megcsókolta Krisztiánt, és könnybe lábadt a szeme:

– Egészen olyan vagy, mint az apád.

Majd kezében pohárka likőrrel a kedvenc karosszékébe telepedett.

– Na, olvasd fel Lajos bátyádnak, mit írt búcsúlevelében Elvira.

Krisztián kénytelen-kelletlen előhúzta a gyűrött papírt.

„Elegem van mindenből. Ha nem sikerül végezni magammal, ne engedd, hogy bénán-hülyén életben tartsanak. A vizeseknél doktor Pintér Gábor jogtanácsost kérd meg a dolgok intézésére. A betétkönyvem tudod, hol van. A türkizes brossomat Szerénnek hagynom. Szekszárdi féltestvérem ne vigyen el semmit. A ruháim közül Zaboránné válogathat. Az egész világ felakaszthatja magát, különösen egy bizonyos valaki, akinek a nevét ide se írom. Csókol anyád.”

– Karácsonykor lett volna ötven, gondolkoztam is, hogy mit vegyek szegénynek – méltó Szerén.

Kis szünet után a nagy eszű Lajos bácsi törte meg a csendet: – Jeleskedünk az öngyilkossági statisztikában...

Majd megint Szerén: – Édes fiam, ahogy mozogsz, ahogy jársz, mintha csak az apádat látnám. Csak ő testesebb volt, nagy testű ember. És nagy kujon. Szerette a nőket. Na, de ez nem erre a gyászos karácsonyra való történet.

Zahoránné összeválogatott magának egy kazal ruhát, de maradt a szekrényben mindenféle divatjamúlt táskák és hamis ékszer, még tollboa is. Háromezret adott mindezért az ószeres, és nagyon szemezett egy zöld üvegdobozzal, amit Krisztián nem akart eladni, kisgyerekkorában onnan válogatta ki hadseregét, a fületlen gombokat, ám a gyors kezű kereskedő bepakolta valahogy a dobozt is. Legfőképp új bakancsra kellett a pénz, s festékre. A téma már érlelődött: asztalra helyezve, fél-felülnézetben Szerén örökzöld karácsonyfáját akarta megfesteni, s alatta rúzsos végű csikkekkal azt az elkoszolódott cserép hamutartót, amely tizenöt éven át mindig az anyja keze ügyében volt.

Maga sem tudja, hogy került a Király utcának erre a részére, ahol évek óta nem járt. S amint elhúzott egy szűk sarki büfé előtt, megpillantotta a barna hajú lányt. Kávézott. Az utca felé fordította a fejét, de keresztülnézett a járókelőkön. Őt sem ismerte meg. Sőt, amikor Krisztián megkocogtatta az üveget, és rámosolygott, bosszús elutasítás ült ki az arcára.

– Nem emlékszik rám a főiskoláról?

– Nem – mondta a lány valamicskét enyhültebben, de még mindig bizalmatlanul.

– Fesztettem magát – hazudta Krisztián, mert ez jobban hangzott, mint a piszmogás a papírral.

– Lehet.

Ezt a szót is különös akcentussal ejtette. Nem volt magyar.

– Mi szépet olvas a kék kötésű könyvben?

Krisztián kólájával a lány mellé telepedett.

– Magyar nyelvkönyv. Én orosz vagyok.

Az illúzióromboló közlés nem esett jól. De pillanatnyi habozás után Krisztián kibökte:

– Régen készülök beszélni magával.

A lány szép arcán újból átfutott a kelletlenség borúja.

– Van egy üzleti ötletem – folytatta Krisztián –, készítek magáról egy sorozat aktrajzot, vagy megfestem olajban. A képeket eladjuk, és a pénzt elosztjuk.

Végre felé fordult, kezét nyújtott.

– Bella vagyok. Mennyit osztjuk?

Erős keze volt a lánynak.

– Krisztián. Egyharmad, kétharmad.

– Tudod, az van, hogy én művésszel egyszer barátkoztam, és abból baj lett. A barátom kérte, hogy ismerem-e tehetséges művészt, aki jól tud rajzolni. Bemutattam egy fiút, aki briliáns volt. Vologya hozott neki tollakat, tintákat, és ez a Lackó rajzolt egy nap alatt egy gyönyörű ezerforintost. A barátom kipróbálta a Nagycsarnokban, és mindjárt baj lett. Az eladó hívta a rendőroket, a barátomat elvitték.

– Mi lett a magyar fiúval?

– Megúsza. Elkapták őt is, de a Jóisten segítette. A rendőrség csinálta a feljelentést, és odatették a hamis ezerforintost az iratokhoz. Egy rendőrnek azonban nem volt pénze a hét

végén, és kölcsönvette az ezrest. Ellopta, elköltötte. Aztán hétfőn szerzett pénzt, és visszatette. De százásokban. Így azután nem volt bizonyítvány.

– Bizonyíték.

– Nem volt.

Végre-valahára fanyar kis mosolyra húzódott Bella arca.

A lány saját lakását javasolta, s Krisztián ebbe könnyen belement, mert amióta egyedül maradt, legjobb igyekezete ellenére alattomosan terjedt a rendetlenség. Immár mindkét szoba műteremmé változott. Mosatlan tányérok, bögrék barnállottak a konyhai félhomályban.

A szünet alatt elkényelmesedett. A szörnyű ágynemű a folttal a kukába került, de némi lelki tusa után szűk kamrájából, a kemény dikóról Krisztián mégis átköltözött az anyai ágyba, hogy ne ébressze hajnalban Szerén. Így szinte mindennap délig aludt. Pedig ha a természetes fény finomságait ki akarta használni, legalább kora délután kellett rajzolni Bellát.

Csoda kis lakás volt az orosz baráté, amelyben Bella vendégeskedett. Egyetlen kicsiny, magas szoba, régimódi öntöttvas fali mosdóval, tűzhellyel, lépcső tetején nyersfából beépített galériával, melyen, plafonközelen, színes huzatokkal megágyazott matrac képezte a hálóhelyet. Ezen hevert Bella, a konyhaszéken harisnyáját húzta, a csap mellett a falhoz támaszkodott.

Kevés érzékeny vonallal, tompa elmázolt árnyékokkal készültek a krétarajzok. Bella szóltanul pihent az ágyon, kezében egy szál művirág. Már-már elszenderedett, és a beszűrődő fény is fogyóban volt, amikor azt mondta: – Idejöhetsz.

Gyakorlott mozdulatokkal segített, de azért megkérdezte:

– Még nem csináltad?

Majd egy ügyetlen nekiveselkedés közben oroszul sóhajtott valamit, hozzátéve: – Gyere, kis hülye...

Ez így nagyon szépen kialakult, szaporodtak a rajzok, és Krisztián egyre tapasztaltabb szeretőként szorongatta Bellát. Egymást átölelve feküdtek, amikor Bella átnyúlt a fiún, és a matrac mellől felemelte az ingét.

– Ez csupa lyuk!

– Az a fő, hogy tiszta.

– De hát miért nem varrja meg az anyád?

– Mert nincs anyám. Meghalt – komorodott el Krisztián.

– Nincsen? Az szörnyű – vont a fiú fejét a mellére Bella. Neki éltek a szülei, Kuztánához közel, egy kis faluban, a Tobol partján.

Az utca fölső végén nyílt egy pincevendéglő. Krisztián szegről-végről ismerte a tulajdonost, udvarolt valakinek a házban. Ő volt az első vevő. Kettőt választott az aktokból, darabját ezresért.

– Látod, Bella, én is rajzoltam egy-egy ezerforintost, mint a te festőd – nevetett a fiú, amint kiszámolta a pénzt. Rég nem volt ilyen jó kedve. Ha a zsebébe nyúlt, érezte a bankók érdes papírját. Aznap olyan tintaszínű volt az ég, hogy a felsötétben nem lehetett igazán dolgozni. Bellát csak egy kis skiccen örökítette meg, ahogy prémbekesében cigarettáját szívja a konyhaasztalra könyökölve.

– Á, ez jól sikerült – szemlélgette a rajzot Bella. – Elteszem emlékébe.

Felállt, hátát hátrafeszítve nyújtózkodott. Krisztián akkor látta utoljára.

Szakadó hóban sietett mappájával a lányhoz, de hiába csengetett, hiába dörömbölt.

– Kit keres? – kérdezte egy szomszéd.

- Bellát.
- Elmentek. Nagy kofferekkel.

Egy nap volt még a szünidőből. Bejárta a fehérbe dermedt Margitszigetet. Aztán megállt a hídon, és nézte a Dunát. A budai oldal lassan fekete árnyékba borult, csak az ég világított vörösen. A folyón zajlott a jég, jégtáblák siettek a tenger felé. Ezeket figyelte a korlátnál, előredőlve. S ahogy a vízre meredt, a híd megindult cífra pilléreivel, szelte a Dunát, lökte a jégdarabokat, vitte a várost, mint egy hatalmas óceánjáró.